

Інвестиційні та інноваційні процеси

УДК 330.322.5:332.1(477)
JEL E20, G31

С. О. Іцук, С. М. Ткач

Рейтинг регіонів України за ефективністю інвестицій

Проведено оцінку зміни позицій регіонів України у рейтингу інвестиційної привабливості. Побудовано рейтинг регіонів за обсягом капітальних і прямих іноземних інвестицій і проаналізовано тенденції їх приросту. Розраховано інтегральний індекс ефективності інвестицій на основі п'яти показників (співвідношення валового регіонального продукту і капітальних інвестицій, фінансового результату прибуткових підприємств і капітальних інвестицій, обсягу промислової продукції і капітальних інвестицій, обсягу наданих послуг і капітальних інвестицій, обсягу реалізованої інноваційної продукції і витрат на інновації) за період 2006-2014 рр. Проведено рейтингування та групування регіонів за рівнем ефективності інвестування. Визначено ключові проблеми інвестиційної діяльності в Україні і окреслено напрями їх вирішення на державному та регіональному рівнях.

Ключові слова: інвестиції, регіон, рейтинг, ефективність, інтегральний індекс.

Поглиблення сучасних негативних тенденцій розвитку вітчизняної економіки супроводжується зниженням інвестиційної активності в регіонах. Причиною цьому стало зростання ризиків інвестиційної діяльності, під впливом яких відбулося погіршення інвестиційної привабливості регіонів України. За таких умов особливої вагомості набуває питання забезпечення ефективного використання інвестицій, залучених в економіку регіонів. Зростання віддачі від наявних і збільшення притоку нових інвестицій створить передумови для виходу вітчизняної економіки з кризи. З огляду на означену актуальність виникає необхідність у проведенні рейтингового дослідження регіонів крізь призму ефективності інвестування.

Аналіз результатів останніх досліджень щодо рейтингування регіонів засвідчив наявність кількох методик оцінювання розвитку регіонів, затверджених на державному рівні, зокрема «Методика оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів» [6], «Методика визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів» [7]. Водночас у цих методиках були враховані лише поодинокі показники розвитку інвестиційної діяльності в регіонах, які не відображали ефективності інвестування.

Окрім того, регулярно рейтингові дослідження проводить журнал Forbes, у якому було представлено рейтинг найсприятливіших міст України для бізнесу [6]. Цей рейтинг побудовано на основі оцінювання 25 соціально-економічних характеристик у 25 обласних центрах і містах з населенням понад 200 000 осіб, що відображають привабливість міст для компаній, які працюють на споживчому ринку. Однак у наведеній методиці більшою мірою враховується аспект інвестиційної привабливості території, аніж ефективності інвестицій.

Серед результатів досліджень науковців (В. В. Вітлінського, В. М. Гейця, Б. М. Данилишина, В. І. Кириленка, М. І. Мельник, А. А. Пересади, М. Г. Чумаченка, А.В. Черепа та ін.) з наведеної проблематики особливої уваги заслуговують методичні підходи до оцінювання ефективності інвестицій у регіональних господарських системах, розроблені М. П. Бутком і О. Ю. Акименком. Так, у цій методиці запропоновано оцінювати ефективність інвестицій регіонів у розрізі двох складових: інвестиційної активності та використання інвестиційного потенціалу. Окрім того, авторами було здійснено розподіл регіонів України за індексом

© С. О. Іцук, С. М. Ткач, 2015.

інвестиційної активності та індексом використання інвестиційного потенціалу на 4 групи: регіони-лідери, регіони, яким притаманний стабільний інвестиційний розвиток, регіони з уповільненим інвестиційним розвитком та інвестиційно-рецесійні регіони [1]. Водночас у дослідженні відсутнє рейтингування регіонів за інтегральним індексом ефективності інвестицій.

Попри значний доробок науковців і практиків, проблематика проведення рейтингування регіонів у розрізі показників інвестиційної діяльності висвітлена не повною мірою. Це, своєю чергою, актуалізує необхідність у дослідженні ефективності інвестицій у регіонах України.

Метою статті є рейтингування регіонів України за рівнем ефективності інвестицій і розробка пропозицій щодо вирішення проблем, пов'язаних з інвестиційною діяльністю на державному та регіональному рівнях.

В Україні з 2013 р. почала формуватися тенденція до скорочення інвестування економіки, зокрема у 2014 р. падіння обсягів капітальних інвестицій становило 12,2%¹, а у січні-вересні 2015 р. – 9,2% [2; 4]. Попри те, що у 2014 р. Україна за рівнем прямих іноземних інвестицій серед 196 країн світу посіла 42 місце [10], обсяги прямих іноземних інвестицій (за наростаючим підсумком) у 2014 р. були на 21% меншими, аніж у 2013 р. [2]. За станом на 1 жовтня 2015 р., порівняно з аналогічним періодом 2014-го, інвестування з боку іноземних інвесторів скоротилося на 9,4% [3], що насамперед зумовлено курсовою різницею внаслідок девальвації гривні.

Зміна умов та обсягів інвестування в Україні відобразилася на рівні інвестиційної привабливості регіонів. Так, згідно з результатами дослідження, проведеного Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій [8; 9], за 2013-2014 рр. інвестиційний клімат в окремих регіонах істотно погіршився (табл. 1). Зокрема, з 12 регіонів, позиції яких знизилися у цьому рейтингу, найбільшим падінням було Донецької (-18 п.), Луганської (-14 п.), а також Закарпатської (-14 п.) областей.

У 2014 р., порівняно з 2013 р., значно покращився рівень інвестиційної привабливості у Запорізькій, Івано-Франківській, Волинській і Чернігівській областях, які у наведеному рейтингу піднялися на 11-12 позицій. Окрім того, за цей період змінилися лідери за рівнем інвестиційної привабливості. Львівська область, покращивши свої позиції, закріпилася на місці лідера, тоді як Харківська, Донецька і Дніпропетровська області полишили п'ятірку лідерів. Їхні місця зайняли Івано-Франківська, Одеська і Вінницька області. Попри погіршення позицій (на 1 п.) у цьому рейтингу, Київська область посідає 5 місце. Незмінно низькою інвестиційна привабливість залишилася у Чернівецькій області. У 2014 р. аутсайдерами у рейтингу інвестиційної привабливості стали також Херсонська, Закарпатська, Луганська і Донецька області. Тоді як у 2013 р. ними були Запорізька, Кіровоградська, Полтавська і Хмельницька області.

Водночас, попри зміну інвестиційної привабливості регіонів України за останні два роки, структура капітальних і прямих іноземних інвестицій за регіонами не зазнала істотних трансформацій (табл. 2). Так, упродовж 2012-2014 рр. незмінними лідерами у рейтингу регіонів України за обсягом капітальних і прямих іноземних інвестицій були м. Київ, Донецька, Дніпропетровська і Київська області. Однак за цей період у рейтингу регіонів за обсягами капітальних інвестицій Донецька область опустилася на 2 п., тоді як Київська і Дніпропетровська області піднялися на 1 п. Також покращили свої позиції у цьому рейтингу (на 3 п.) Івано-Франківська, Хмельницька і Волинська області. Натомість незмінними у

¹ Узагальнені дані по Україні вказані без урахування тимчасово анексованої території АР Крим і м. Севастополь.

Таблиця 1

Рейтинг регіонів України за рівнем інвестиційної привабливості

Регіони	2013 р.	2014 р.	Зміна рейтингу за 2013-2014 рр.
Вінницька	12	4	+8
Волинська	18	7	+11
Дніпропетровська	5	6	-1
Донецька	3	21	-18
Житомирська	17	10	+7
Закарпатська	9	23	-14
Запорізька	24	12	+12
Івано-Франківська	14	2	+12
Київська	6	13	-7
Кіровоградська	23	20	+3
Луганська	8	22	-14
Львівська	2	1	+1
Миколаївська	15	16	-1
Одеська	10	3	+7
Полтавська	22	19	+3
Рівненська	7	14	-7
Сумська	13	15	-2
Тернопільська	16	11	+5
Харківська	1	8	-7
Херсонська	19	24	-5
Хмельницька	21	18	+3
Черкаська	11	17	-6
Чернівецька	25	25	0
Чернігівська	20	9	+11
м. Київ	4	5	-1

Складено на основі [8; 9].

Таблиця 2

Рейтинг регіонів України за обсягом капітальних (КІ) і прямих іноземних (ПІІ) інвестицій

Регіони	Місце регіону в рейтингу						Зміна рейтингу за 2012-2014 рр.	
	2012 р.		2013 р.		2014 р.		КІ	ПІІ
	КІ	ПІІ	КІ	ПІІ	КІ	ПІІ		
Вінницька	11	19	11	18	11	18	0	+1
Волинська	18	15	16	16	15	15	+3	0
Дніпропетровська	3	2	3	2	2	2	+1	0
Донецька	2	3	2	3	4	3	-2	0
Житомирська	19	16	18	15	19	14	0	+2
Закарпатська	23	13	23	13	21	13	+2	0
Запорізька	10	8	10	8	10	10	0	-2
Івано-Франківська	12	12	13	12	9	9	+3	+3
Київська	4	5	4	5	3	5	+1	0
Кіровоградська	14	23	17	22	17	23	-3	0
Луганська	9	11	6	11	12	11	-3	0
Львівська	7	6	7	6	5	7	+2	-1
Миколаївська	13	20	12	19	14	19	-1	+1
Одеська	6	7	5	7	7	6	-1	+1
Полтавська	8	9	8	9	6	8	+2	+1
Рівненська	21	17	21	17	20	16	+1	+1
Сумська	20	14	22	14	18	17	+2	-3
Тернопільська	17	25	19	25	22	25	-5	0
Харківська	5	4	9	4	8	4	-3	0
Херсонська	24	18	25	20	24	20	0	-2
Хмельницька	16	21	14	21	13	21	+3	0
Черкаська	15	10	15	10	16	12	-1	-2
Чернівецька	25	24	24	24	25	24	0	0
Чернігівська	22	22	20	23	23	22	-1	0
м. Київ	1	1	1	1	1	1	0	0

Складено на основі [2].

2014 р., порівняно з 2012 р., залишилися позиції м. Київ, Волинської, Запорізької і Херсонської областей.

Найнижчі обсяги капітальних інвестицій серед регіонів України у 2012-2014 рр. залучалися у Чернівецькій, Херсонській, Закарпатській і Чернігівській областях. У 2014 р. до аутсайдерів приєдналася Тернопільська область, яка опустилася у рейтингу за цей період з 17 до 22 місця. Одне з найбільших падінь у рейтингу (на 3 п.) продемонстрували Кіровоградська, Луганська і Харківська області.

У січні-вересні 2015 р. рейтинг регіонів за обсягами капітальних інвестицій зазнав змін, порівняно з попередніми роками [4]. Так, до лідерів (м. Київ, Дніпропетровської і Київської області) приєдналися Львівська і Харківська області, тоді як Донецька область зайняла 11 місце у рейтингу. Найнижчий рівень інвестування економіки за цей період спостерігався у Луганській, Чернівецькій, Херсонській і Тернопільській областях. Найбільше скорочення капітальних інвестицій виявлено у Луганській (-79,3%) і Донецькій (63,6%) областях. Загалом у січні-вересні 2015 р., порівняно з аналогічним періодом 2014 р., приріст капітальних інвестицій відбувся у 9-ти регіонах України, зокрема найвищий у Волинській (41,0%), Хмельницькій (29,8%), Миколаївській (16,5%), Київській (12,2%) областях і м. Київ (12,3%) [4]. Це є позитивним явищем, зважаючи на те, що у січні-вересні 2014 р., порівняно з аналогічним періодом 2013 р., приріст капітальних інвестицій спостерігався лише у двох областях (Івано-Франківській і Хмельницькій) [2]. Тобто можна говорити про поступове відновлення інвестиційної активності в регіонах України.

У рейтингу регіонів за обсягами прямих іноземних інвестицій Івано-Франківська і Житомирська області піднялися на 3 і 2 пп. відповідно, що було найкращим показником серед регіонів України. Натомість протилежною ситуація була для Сумської, Запорізької, Херсонської і Черкаської областей. Незмінними аутсайдерами за обсягами прямих іноземних інвестицій в Україні залишаються Тернопільська, Чернівецька, Кіровоградська, Чернігівська і Хмельницька області. У 2014 р., порівняно з 2012 р., більшість (13) областей залишилися на своїх позиціях у рейтингу, у т. ч. і п'ятірка лідерів.

За станом на 1 жовтня 2015 р. структура рейтингу регіону за обсягами прямих іноземних інвестицій не змінилася [3]. Як і у попередні роки, найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій за наростаючим підсумком надійшли в економіку м. Київ, Дніпропетровської, Донецької, Харківської і Київської областей. Водночас у всіх без винятку регіонах України у січні-вересні 2015 р., порівняно з аналогічним періодом 2014 р., спостерігалось скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій, зокрема найбільше у Черкаській (на 30,5%), Вінницькій (27,6%), Кіровоградській (27,1%) і Сумській (25,7%) областях [2; 3].

Оцінку *ефективності інвестування* в регіонах України проведено за результатами розрахунку відповідного інтегрального індексу. Базою для побудови цього індексу обрано 5 показників: співвідношення валового регіонального продукту (ВРП) і капітальних інвестицій, фінансового результату прибуткових підприємств і капітальних інвестицій, обсягу промислової продукції і капітальних інвестицій, обсягу наданих послуг і капітальних інвестицій, обсягу реалізованої інноваційної продукції і витрат на інновації. Розрахунок інтегрального індексу за період 2006-2014 рр.², здійснено на основі методу таксономії.

Упродовж 2006-2014 рр. в Україні спостерігалася нестабільна динаміка ефективності використання інвестицій (рис. 1). Зокрема, у роки, коли освоєння

² Інтегральний індекс ефективності інвестицій за 2014 р. розрахований без показника співвідношення ВРП і капітальних інвестицій через відсутність статистичних даних щодо ВРП за цей рік.

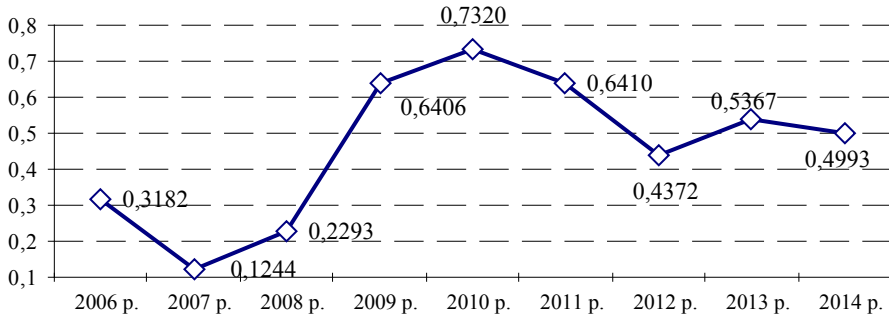

Рис. 1. Інтегральний індекс ефективності інвестицій в Україні

Розраховано на основі даних [2].

інвестицій було найактивнішим (2007-2008 рр.), ефективність, своєю чергою, була найнижчою. Натомість пік інвестовіддачі за інтегральним індексом в Україні припав на 2010 рік, насамперед за рахунок приросту віддачі інвестицій у вигляді фінансового результату прибуткових підприємств, обсягів промислової та інноваційної продукції на 12,4%, 6,0% і 6,2% відповідно, порівняно з попереднім роком. Водночас у 2010-2012 рр. відбувалося тенденційне зниження інвестовіддачі у вигляді ВРП, що обумовлено швидшим нарощенням обсягів капітальних інвестицій (24,0% у середньому щороку), порівняно з темпами зростання ВРП (16,9%). Зниження інтегрального індексу ефективності інвестицій останнім часом зумовлене сповільненням інноваційної активності (2012-2014 рр.) і спадом обсягів промислової продукції (2013-2014 рр.).

У більшості регіонів України впродовж 2006-2014 рр. динаміка інтегрального індексу ефективності інвестицій була нестабільною, що відобразалося на істотній зміні їх позицій у рейтингу регіонів за ефективністю інвестицій (табл. 3). Тенденція до підвищення ефективності інвестування за цей період виявлена у Закарпатській, Київській, Сумській і Харківській областях. Протилежною тенденцією була у Вінницькій, Волинській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Рівненській, Хмельницькій областях і м. Київ. Зокрема, у 2014 р., порівняно з 2006 роком, найбільше зростання інтегрального індексу ефективності інвестицій спостерігалось у Черкаській (у 2,2 разу) і Полтавській (1,9 разу) областях, а найбільше падіння – у Запорізькій (2,5 разу), Вінницькій (2,2 разу), Луганській, Івано-Франківській областях і м. Київ (2 рази).

За допомогою методу Стерджеса всі регіони України за рівнем ефективності інвестицій розділено на 6 груп, які об'єднано в три основні: I група – високий рівень (значення інтегрального індексу становить $0,67 \div 1$); II група – середній рівень ($0,33 \div 0,67$); III група – низький рівень ($0 \div 0,33$).

У 2014 р. високий рівень ефективності інвестування спостерігався лише у Закарпатській, Харківській і Хмельницькій областях (рис. 2). Так, у Закарпатській області це зумовлено тенденційним зростанням віддачі інвестицій у вигляді обсягів промислової продукції, наданих послуг, фінансового результату (з 2011 р.) і обсягів реалізованої інноваційної продукції (з 2008 р.). Зокрема у 2014 р. Закарпатська область була 10-ою в Україні за обсягами реалізованої інноваційної продукції. Натомість Харківська область входила в п'ятірку регіонів-лідерів за обсягами ВРП, реалізованої інноваційної продукції і фінансового результату і була шостою за обсягами промислової продукції і наданих послуг. Водночас за обсягами капітальних інвестицій ця область була передостанньою серед регіонів України.

Таблиця 3

Рейтинг регіонів України за ефективністю інвестицій

Регіони	Показник																	
	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014	
	Інтервал	Рейтинг	Інтервал	Рейтинг	Інтервал	Рейтинг	Інтервал	Рейтинг	Інтервал	Рейтинг	Інтервал	Рейтинг	Інтервал	Рейтинг	Інтервал	Рейтинг	Інтервал	Рейтинг
<i>Області:</i>																		
Вінницька	0,65	5	0,35	22	0,57	6	0,81	2	0,64	8	0,40	15	0,44	19	0,30	22	0,29	24
Волинська	0,60	7	0,66	3	0,27	19	0,19	21	0,36	17	0,36	19	0,29	21	0,26	25	0,32	19
Дніпропетровська	0,29	19	0,62	7	0,70	3	0,12	25	0,44	15	0,26	23	0,44	18	0,44	17	0,37	12
Донецька	0,38	16	0,59	9	0,79	2	0,74	4	0,65	7	0,37	17	0,29	22	0,33	19	0,33	18
Житомирська	0,56	11	0,43	18	0,16	24	0,17	22	0,71	5	0,59	6	0,92	2	0,62	12	0,32	21
Закарпатська	0,55	12	0,53	12	0,49	8	0,57	6	0,52	12	0,60	4	0,74	8	0,91	1	0,87	1
Запорізька	0,84	1	0,75	2	0,33	15	0,44	14	0,14	25	0,33	21	0,41	20	0,39	18	0,34	15
Львівська	0,69	4	0,66	4	0,30	18	0,45	13	0,18	24	0,80	2	0,92	1	0,79	5	0,34	16
Львівська	0,28	21	0,27	24	0,31	16	0,51	10	0,55	11	0,53	9	0,68	11	0,66	9	0,32	20
Київська	0,59	9	0,62	8	0,58	5	0,39	16	0,75	3	0,38	16	0,44	17	0,83	4	0,56	5
Кіровоградська	0,69	4	0,44	16	0,46	9	0,80	3	0,57	10	0,55	8	0,51	13	0,30	23	0,35	14
Луганська	0,62	6	0,64	6	0,43	10	0,57	7	0,34	19	0,21	24	0,70	10	0,74	8	0,39	10
Львівська	0,13	25	0,38	21	0,50	7	0,24	20	0,26	21	0,48	11	0,83	5	0,45	16	0,50	6
Миколаївська	0,44	15	0,44	17	0,41	11	0,24	19	0,34	18	0,47	12	0,19	24	0,55	13	0,33	17
Одеська	0,24	23	0,55	11	0,20	22	0,30	17	0,50	13	0,94	1	0,82	6	0,48	15	0,45	7
Полтавська	0,28	22	0,48	15	0,35	14	0,13	23	0,75	2	0,69	3	0,73	9	0,65	10	0,36	13
Рівненська	0,50	13	0,41	19	0,35	12	0,47	11	0,43	16	0,47	13	0,90	3	0,75	7	0,58	4
Сумська	0,30	17	0,40	20	0,14	25	0,70	5	0,25	22	0,33	20	0,18	25	0,32	21	0,31	22
Тернопільська	0,47	14	0,50	14	0,60	4	0,56	8	0,63	9	0,43	14	0,49	15	0,84	3	0,68	3
Харківська	0,60	8	0,51	13	0,27	20	0,52	9	0,72	4	0,52	10	0,81	7	0,86	2	0,38	11
Херсонська	0,58	10	0,56	10	0,35	13	0,27	18	0,47	14	0,60	5	0,89	4	0,78	6	0,70	2
Хмельницька	0,20	24	0,35	23	0,30	17	0,43	15	0,69	6	0,58	7	0,50	14	0,64	11	0,45	8
Черкаська	0,29	18	0,65	5	0,18	23	0,13	24	0,27	20	0,30	22	0,29	23	0,26	24	0,30	23
Чернівецька	0,28	20	0,17	25	0,20	21	0,46	12	0,77	1	0,37	18	0,54	12	0,32	20	0,28	25
<i>Місто:</i>																		
Київ	0,82	2	0,93	1	0,80	1	0,93	1	0,24	23	0,15	25	0,45	16	0,51	14	0,41	9

Розраховано на основі даних [2].

Рис. 2. Інтегральний індекс ефективності інвестицій у регіонах України за 2014 р.*

Розраховано на основі даних [2].

* Через відсутність даних розрахунків інтегрального індексу здійснено без урахування АР Крим і м. Севастополь.

У 2014 р. для 56% регіонів України характерним був середній рівень ефективності інвестицій. Зокрема, до цієї групи належали регіони, які входили до першої п'ятірки за рівнем віддачі інвестицій (у середньому за 2006-2014 рр.) у формі ВРП, фінансового результату прибуткових підприємств, обсягів реалізованої промислової та інноваційної продукції (Запорізька область); фінансового результату прибуткових підприємств (Дніпропетровська і Полтавська області), ВРП (Сумська область), наданих послуг (Львівська, Миколаївська, Одеська, Херсонська області і м. Київ), обсягів реалізованої інноваційної продукції (Черкаська область).

До групи з низьким рівнем ефективності інвестицій у 2014 р. потрапили як регіони, які стабільно перебували у цій групі упродовж 2006-2014 рр. (Тернопільська і Чернівецька області), так і регіони-лідери за обсягами інвестування (Донецька і Київська області). Тернопільська і Чернівецька області характеризуються низьким рівнем інвестовіддачі у вигляді фінансового результату і наданих послуг. Погіршення рівня ефективності інвестицій у Донецькій області обумовлено об'єктивними причинами і є наслідком насамперед військово-політичної ситуації в регіоні. Натомість у Київській області виявлено значні проблеми з освоєнням капітальних інвестицій, оскільки значення показника інвестовіддачі у вигляді фінансового результату і наданих послуг було менше за одиницю у 2006-2014 рр. Вінницька область, яка у попередніх роках мала середній рівень ефективності інвестицій, опустилася до низького рівня у 2013-2014 рр. насамперед через пасивність інноваційної діяльності.

За період 2006-2014 рр. найбільша кількість (10) регіонів з низьким рівнем ефективності інвестицій була у 2008 р. До 2011 р. їх кількість скоротилася до 4-ох. Однак у наступні роки ця тенденція змінилася на протилежну, і у 2014 р. 8 регіонів (32% від їх загальної кількості) продемонстрували найнижчі значення інтегрального індексу ефективності інвестицій.

На основі проведеного аналізу ефективності інвестиційної діяльності в регіонах України можна виділити *основні проблеми*, які (у тому числі) впливають на динаміку розвитку вітчизняної економіки.

1. Інвестиційний клімат в Україні впродовж останніх п'яти років залишається тенденційно несприятливим. Серед регіонів України у 2014 р. найгірша інвестиційна привабливість спостерігалася у Донецькій, Луганській, Чернівецькій, Херсонській і Закарпатській областях.

2. В Україні відбулася негативна зміна тренду інвестування економіки: після стабільного приросту капітальних інвестицій (2006-2012 рр., окрім 2009 р.), у 2013-2014 рр. їх обсяги почали скорочуватися. Зокрема, спад інвестицій у цьому періоді спостерігався у Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Кіровоградській, Львівській, Одеській, Тернопільській, Харківській, Черкаській областях і м. Київ. У 2014 р. також відбулося скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій (за наростаючим підсумком), зокрема у Дніпропетровській, Закарпатській, Луганській, Львівській, Сумській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській і Чернігівській областях. Так, при наявному впливі іноземного капіталу з України існує загроза появи «ефекту доміно», що ще більше погіршить інвестиційне забезпечення розвитку вітчизняної економіки.

3. Розподіл інвестицій між регіонами тенденційно характеризується диспропорційністю і концентрацією основних коштів в окремих регіонах-мільйонниках (м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Київська і Харківська області), тоді як в економіку таких областей, як Чернівецька, Чернігівська, Тернопільська і Херсонська стабільно залучаються найменші обсяги інвестицій.

4. У третині регіонів України (Івано-Франківській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській і Харківській областях) інвестиції не мають визначального впливу на низку показників економічного розвитку регіону (ВРП, фінансовий результат прибуткових підприємств, обсяг реалізованої промислової продукції, обсяг реалізованих послуг та обсяг реалізованої інноваційної продукції). Попри несуттєву залежність досліджуваних показників від інвестиційної діяльності, середнє значення інтегрального індексу ефективності інвестицій у цих регіонах за період 2006-2014 рр. свідчить про середній рівень ефективності інвестицій, а в окремих періодах – високий.

5. Зменшення останнім часом віддачі інвестицій в Україні у формі обсягів реалізованої інноваційної продукції (2012, 2014 рр.) і фінансового результату прибуткових підприємств (2011-2013 рр.), що зумовлено уповільненням інноваційної діяльності (скорочення обсягів інноваційних витрат та обсягів реалізованої інноваційної діяльності у 2012-2014 рр.) і зниженням темпів реалізації промислової продукції (2013-2014 рр.).

6. Зниження ефективності інвестицій серед регіонів України з середнього до низького рівня упродовж останніх років спостерігалася у Вінницькій (2013-2014 рр.), Волинській, Донецькій (2012-2014 рр.), Житомирській і Київській (2014 р.) областях. Стабільно низькою ефективність інвестицій була у Чернівецькій, Тернопільській і Чернігівській областях.

Оцінюючи подальші перспективи соціально-економічного розвитку України, необхідно зазначити, що Міністерство економічного розвитку та торгівлі сподівається на поживлення інвестиційної активності у 2016-2019 рр. за умов макростабілізації та проведення модернізації. Згідно з оптимістичним прогнозом уряду України, обсяги прямих іноземних інвестицій зростуть у 2015 р. на 2,5%, 2016 р. – на 5,1%, 2017-2019 рр. – на 19,2%. Натомість, згідно з песимістичним

прогнозом, приріст іноземного капіталу у цих роках становитиме 0,5, 1,0 і 1,9% відповідно [11].

Досягнення економічних перетворень в Україні можливе за умови нарощення приросту інвестицій та ефективного їх використання. З огляду на це, пропонуємо окреслити ключові *напрями* вирішення проблем інвестиційної діяльності на державному та регіональному рівнях.

1. Запровадити якісно нову інвестиційну політику з урахуванням сучасних трансформацій в економіці і наявних ризиків, а також процесів децентралізації та євроінтеграції. Для цього Кабінету Міністрів України насамперед необхідно розробити Державну цільову економічну програму розвитку інвестиційної діяльності на період до 2020 р., у якій до пріоритетних напрямів інвестування доцільно віднести сфери господарювання, які є основою IV-V технологічних укладів. Сформуванню дієвий механізм формування організаційно-інституційних, фінансових і правових передумов для розвитку інноваційної діяльності, зокрема запровадити системи спільного фінансування, а саме створення венчурного фонду для реалізації інноваційних проєктів, що дасть можливість мінімізувати ризики для підприємств-інноваторів.

2. Забезпечити ефективність реалізації задекларованих реформ, зокрема у судовій, податковій системі, адміністративно-територіальному устрої. Кабінету Міністрів України розробити пакет пропозицій до нормативно-правових актів, які дозволять спростити умови здійснення інвестиційної діяльності та підвищити захист інвесторів. Зокрема, доцільно внести у податкове законодавство положення, які передбачають надання спеціальних податкових режимів для інвесторів, особливо на початкових стадіях інвестування. Для усунення причин корупції потребують удосконалення нормативно-правові акти, що регламентують діяльність регуляторних органів у напрямі забезпечення прозорості їх діяльності та зниження тиску на суб'єктів інвестиційної діяльності, зокрема шляхом запровадження е-урядування.

3. Покращити співпрацю між органами влади та інвесторами. Центральним та регіональним органам влади розширювати коло учасників державно-приватного партнерства, передусім з країн ЄС. У цьому контексті регіональним органам влади необхідно сприяти створенню бізнес-інкубаторів, наукових парків і технопарків; надавати відповідні консалтингові послуги та організаційну підтримку бізнес-структурам у напрямі їх участі у міжнародних програмах і грантах, що не лише сприятиме вирішенню проблеми дефіциту коштів на інновації, а й налагодить міжнародну співпрацю, створить передумови для нових виробничих зв'язків. Окрім того, активно залучати інвесторів на принципах державно-приватного партнерства для фінансування інфраструктурних проєктів, що дасть можливість покращити стан інфраструктури, насамперед транспортної, задля ширшого використання переваг географічного розташування регіонів, передусім тих, які межують з країнами-членами ЄС.

4. Поліпшити рівень державного управління інвестиційною діяльністю в регіоні. У цьому контексті регіональним і місцевим органам влади рекомендовано застосовувати новітні моделі управління в державному секторі (зокрема новий публічний менеджмент, що базується на дебюрократизації і маркетингізації). Окрім того, регіональним центрам розвитку здійснювати оцінювання ризиків інвестиційної діяльності в регіонах і проводити рейтингування адміністративно-територіальних одиниць за рівнем ризиків, інвестиційної привабливості та ефективності інвестування.

Список використаних джерел

1. Бутко М. П. Методичні підходи до оцінки ефективності інвестицій у регіональних господарських системах / М. П. Бутко, О. Ю. Акименко // *Регіональна економіка*. – 2010. – №1. – С. 39-47.
2. Економічна статистика [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у січні-вересні 2015 р. [Електронний ресурс] // *Експрес-випуск Державної служби статистики України*. – 2015. – 16.11. – № 519/0/03.5вн-15. – К., 2015. – 13 с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2015/11/259w.zip>
4. Капітальні інвестиції в Україні за січень-вересень 2015 р. [Електронний ресурс] // *Експрес-випуск Державної служби статистики України*. – 2015. – 24.11. – № 534/0/03.4вн-15. – К., ппг. – ss с. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2015/11/276pdf.zip>
5. Найкращі міста для бізнесу [Електронний ресурс] // *Forbes Україна*. – 2015. – 15 червня. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1395318-najkrashchi-mista-dlya-biznesu>
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про запровадження оцінки міжрегіональної та внутрішньорегіональної диференціації соціально-економічного розвитку регіонів» від 20 травня 2009 р. №476 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/476-2009-%D0%BF>
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів» від 4 лютого 2004 р. №113 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/113-2004-%D0%BF>
8. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України за 2013 рік [Електронний ресурс] / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – К., 2013. – 353 с. – Режим доступу : http://www.csi.org.ua/www/wp-content/uploads/2013/04/zvitproinvestryvab_.pdf
9. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України за 2014 рік [Електронний ресурс] / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – К., 2014. – 390 с. – Режим доступу : <http://www.iieg.com.ua/ua/projects?pid=4254>
10. Рейтинг стран мира по уровню прямых иностранных инвестиций [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий: информационно-аналитический портал. – Режим доступа : <http://gtmarket.ru/research/foreign-direct-investment-index/info>
11. Україна: перспективи розвитку (Консенсус-прогноз) / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2015. – Вип. 38. – 28 с.

References

1. Butko, M. P., & Akymenko, O. Y. (2010). Metodichni pidkhody do otsinky efektyvnosti investytsiy u rehional'nykh hospodars'kykh systemakh [Methodological approaches to assessing the effectiveness of investments in regional economic systems]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 55(1), 39-47. [in Ukrainian].
2. State Statistics Service of Ukraine (2015). Economic Statistics. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
3. State Statistics Service of Ukraine (2015, November 16). Investytsiyi zovnishn'oeconomichnoyi diyal'nosti Ukrayiny u sichni-veresni 2015 roku [Investments of foreign economic activity of Ukraine in January-September 2015]. *Ekspres-vypusk Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny [Express issue of the State Statistics Service of Ukraine]*, 519/0/03.5-vn15. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2015/11/259w.zip> [in Ukrainian].
4. State Statistics Service of Ukraine (2015, November 24). Kapital'ni investytsiyi v Ukrayini za sichen'-veresen' 2015 roku [Capital investment in Ukraine in January-September of 2015]. *Ekspres-vypusk Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny [Express issue of the State Statistics Service of Ukraine]*, 534/0/03.4-vn15. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2015/11/276pdf.zip> [in Ukrainian].
5. Website Forbes Ukraine (2015, June 15). Naykrashchi mista dlya biznesu [Best Cities for Business]. Retrieved from <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1395318-najkrashchi-mista-dlya-biznesu> [in Ukrainian].
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2009). Pro zaprovadzhennya otsinky mizhrehional'noyi ta vnutrishn'orehional'noyi dyferentsiatsiyi sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehioniv [On the introduction of assessment interregional and intraregional differentiation of socio-economic development of regions]. Resolution on 2009, May 20, 476. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/476-2009-%D0%BF> [in Ukrainian].
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2004). Pro zatverdzhennya Metodyky vyznachennya kompleksnoyi otsinky rezul'tativ sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehioniv [On approval of the Methodic of defining of complex estimation of the results of socio-economic development of regions]. Resolution on 2004, February 4, 113. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/113-2004-%D0%BF> [in Ukrainian].
8. Institute for Economic Research and Policy Consulting (2013). Reytynh investytsiyanoi pryvablyvosti rehioniv Ukrayiny za 2013 rik [Rating of investment attractiveness of regions of Ukraine for 2013]. Kyiv. [in Ukrainian].

9. Institute for Economic Research and Policy Consulting (2014). Reytynh investytsiynoyi pryvablyvosti rehioniv Ukrayiny za 2014 rik [Rating of investment attractiveness of regions of Ukraine for 2014]. Kyiv. Retrieved from <http://www.ier.com.ua/projects?pid=4254> [in Ukrainian].
10. Centre of Humanitarian Technologies (2015). Reyting stran mira po urovnyu pryamykh inostrannykh investitsiy [Ranking of countries in terms of direct foreign investment]. *Information-analytical portal of Centre of Humanitarian Technologies*. Retrieved from <http://gtmarket.ru/research/foreign-direct-investment-index/info> [in Russian].
11. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2015). Ukrayina: perspektyvy rozvytku (konsensus-prohnoz) [Ukraine: prospects for development (Consensus forecast)]. Iss. 38. [in Ukrainian].

Ishchuk S. O., Tkach S. M. Rating of Ukraine's regions by the efficiency of investment.

The undeniable relevance and practical significance of national economy investment issues is revealed by the authors in the article. The research aims to rank Ukraine's regions by investment efficiency and to develop the proposals to solve the problems of investment activities at national and regional levels. The estimation of change in the position of regions of Ukraine in the ranking of investment attractiveness is done. The regions were ranked in terms of capital and foreign direct investment trends and their growth was analyzed. By the results of the calculation of the integral index the efficiency of investment in the Ukraine regions was evaluated. Gross regional product and capital investments, enterprises financial results and profitable capital investment, industrial output and capital investment, the volume of rendered services and capital investment, innovative products sales and the innovation cost were chosen as five basic indicators for the development of the index indicators. Such a set of indicators provided an opportunity to comprehensively characterize the effectiveness of Ukrainian investment in general and in the regions in particular. The calculation of integral index for 2006-2014 was made on the basis of taxonomy method. In terms of efficiency investments 25 regions of Ukraine have been divided into 6 groups by Sturges method. Its groups have been enlarged in three main ones: the first high level group (the integral index of $0,67 \div 1$), the second was intermediate ($0,33 \div 0,67$) and third – low level ($0 \div 0,33$). In the article the following ways to improve the investment climate and to increase investment in the Ukrainian regions were suggested by the author: for Cabinet of Ministers of Ukraine – to develop the State target economic program of investment for the period until 2020 taking into account the current transformations in the economy and the risks involved and the processes of decentralization and integration; to establish effective mechanism of formation of the organizational, institutional, financial and legal conditions for development of innovation; to form the package of proposals to introduce regulations that will simplify conditions for investment activity; to promote the optimization of industrial structure and to improve the infrastructure, especially the transport one; for regional and local authorities – to increase the effectiveness of regional management through the use of advanced management models in the public sector; to intensify the implementation of public-private partnerships programs, expanding the circle of participants, especially from EU; for regional development centers – to assess the risks of investment activity in the regions and rank the administrative units in terms of their investment attractiveness; to monitor investment projects implemented / not implemented in the region to maximize prevention of risks of the investment activity participants.

Keywords: investment, region, rating, efficiency, integral index.

*Ішук Світлана Олексіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України (e-mail: iso.ird@ukr.net).
Ishchuk Svitlana Oleksiyivna – Dr. Sci. (Econ.), Prof., Head of the Department of development of industrial sphere of the region and investment of the SI «Institute of Regional Research n.a. M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine».*

Ткач Соломія Миколаївна – кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник відділу розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України (e-mail: t.solomija@gmail.com).

Tkach Solomiya Mykolayivna – Ph.D. (Econ.), Junior Researcher of the Department of development of industrial sphere of the region and investment of the SI «Institute of Regional Research n.a. M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine».

Надійшло 30.11.2015 р.